

in twee afdelingen gesplitste bibliotheek, die thans reeds over de 5000 nummers telt. Het eene deel bevat werken over verschillende onderwerpen uit allerlei gebied, het andere theologische boeken en andere geschriften. Deze bibliotheek, die is samengesteld onder Christelijk gezichtspunt, en dus met recht algemeen heeten mag, bedoelt een leesbibliotheek voor jeugdige en ook oudere personen te zijn, en wil dan met name den evangelisatie-arbeid dienen. Binnenkort wordt ze geopend en voor iedereen toegankelijk gesteld.

In hetzelfde huis evenwel hebben groote volharding en initiatief nog iets anders tot stand weten te brengen. Er zijn n.l. in een donkere kamer vijftien diorama's opgesteld. Wat een diorama precies is, kan alleen een technisch bevoegde zonder fouten schrijven. Zonder in systeem met een panorama gelijk te staan, geeft een diorama toch een gelijksoortig beeld als indertijd het bekende doek van Mesdag deed in het Amsterdamse panorama; in Haarlem evenwel is niet één, doch zijn vijftien beelden ontworpen, verkregen uit de opstelling van verschillende losse stukken en een geschilderde achtergrond, tezamen gebracht onder de zeldzaam vernuftige verlichting van Philips-lampen in allerlei kleur. De heer S. v. d. Schaar, kunstschilder, die zelf jaren aan een Palestina voorstudie heeft kunnen maken, heeft hier in vijftien beeldgroepen prachtig en wetenschappelijk verantwoord werk geleverd. Op triplex-hout geschilderde groepen en beelden, zijn uitgesneden, zijn in goede orde tegen den achtergrond van geschilderd doek opgesteld, en met behulp der reeds genoemde verlichtingstechniek werden zoo vijftien diorama's verkregen, die stuk voor stuk een bezoeker vasthouden; ook in de dioramatische techniek heeft de heer v. d. Schaar zich bekwaamd. De onderwerpen zijn: de vlucht (van Jozef, Maria en het kind Jezus) uit Egypte, de Bergrede, de Kerstnacht, Nicodemus' gesprek met Christus, het gesprek aan de bron (illustratie bij Joh. 4), de 12-jarige Jezus in den tempel, het gezin van Jozef in den timmermanswinkel te Nazareth, de maanzieke jongeling, Christus, den storm stillende, de genezing van Bartimeus, een tafereel in een stadspoort, de kribbe, Simeon in den tempel, en, wegens grootte en wijze van uitvoering afzonderlijk te vermelden: het lichten van den Paaschmorgen (op twee manieren te belichten) en: de Emmausgangers. In de donkere zaal pakt elk stuk, sprekend voor zichzelf; het schilderwerk is voortnam, de licht- en kleureffecten verblijvend en daarna boeiend.

Ook deze diorama's zijn straks publiek te bezichtigen, en hebben o.m. de bedoeling, het evangelisatiewerk te dienen. Maar dit niet alleen. Zij geven, dank zij de nauwkeurige voorstudies van den heer Van der Schaar, ook waardevolle illustratie bij het Schriftverhaal, en een goed beeld van het leven en van verschillende klimatologische en archaeologische verschijnselen in Palestina. In een andere kamer is een maquette van Jeruzalem en omgeving opgesteld. Op zijn wandeling naar diorama's en maquette wordt de bezoeker dan nog getroffen door onderscheiden voorstudies en andere werken van den kunstschilder, die deels door hun archaeologische en geografische waarde, deels ook door de interessante, ik zou haast zeggen, pikante bijzonderheid van voorstudie op de diorama's zelf te zijn, niet zullen nalaten, den opmerkzamen beschouwer te boeien.

Maanden en nog eens maanden arbeids zijn aan deze diorama's besteed, schatten gelds zijn noodig geweest, om het werk te kunnen uitvoeren, niet alleen, doch ook verantwoord te doen zijn. Een opschrift in de gang trof me even: er werd van den bezoeker eerbied gevraagd. Dezelfde eerbied voor de Schrift heeft vóór dien opstellers en ontwerpers dezer diorama's zelf in hun moeizaam overleg en langdurigen vóór-arbeid beheerscht.

We hopen, dat de organisator, die met dit alles de

zaak des Heeren dienen wil, en geen offers er voor ontzien heeft, rijken zegen op dit werk zal zien. Terwille van onze lezers, terwille van onze scholen en jeugdverenigingen, onzen evangelisatie-arbeid, terwille van reisverenigingen en van studeerenden, heb ik nog vóór de spoedig te wachten opening van dit mooie instituut, een en ander er van meegedeeld, in de hartelijke begeerte, er toe mee te mogen werken, dat de groote liefde en offervaardigheid, die saam dit alles gebouwd hebben, ook haar genadeloon zal vinden in de blijvende belangstelling van de zijde der Christelijke gemeenschap.

Met een gevoel van eerbied en dank hebben we het huis Schotersingel 117a verlaten.

K. S.

Effatha en de schoolstrijd.

Onze redactie ontving, met verzoek, een enkel woord er aan te wijden, een exemplaar van het 48e jaarverslag der Vereeniging tot Christelijke opvoeding en onderwijs aan doofstomme kinderen en jongelieden „Effatha”. (Kantoor: Effathalaan 31, Voorburg.) Het verslag, uitgegeven in 1937, loopt over 1936.

Aan het verzoek voldoende, geven we enkele citaten. Het eerste is ontleend aan het woord van den voorzitter, Ds G. Lindeboom (Amsterdam):

„Zal dezen zomer honderd jaar geleden zijn, dat Nicolaas Beets een bezoek bracht aan het doofstommen-instituut te Groningen, destijds het eenige in ons land. Beets was toen 23 jaar en had zijn academische studien nog niet voltooid. 't Zou nog twee jaar duren, vóór hij, kort na zijn promotie tot doctor in de theologie, onder den schuilnaam Hildebrand zijn Camera Obscura in 't licht gaf. Bekendheid had hij nog niet verkregen, veel minder roem. Of dan toch zijn bezoek aan de stichting van Guyot, na een eeuw nog vermelding verdient?”

Naar ik meen wel. Want dat bezoek is voor Beets aanleiding geworden tot het schrijven van een kleine brochure (zijn eerste afzonderlijk uitgegeven geschrift in proza) getiteld: „Spreken”¹⁾.

Het tweede uit dat van den penningmeester, den heer A. Schilder (Den Haag):

„De contributie-ontvangsten zijn opnieuw gestegen en hebben — en dit is het bijzondere karakter waarop ik wijzen wilde — een hoogte bereikt als nog nimmer tevoren. We hebben in dit jaar aan contributies ontvangen f 22.859.05.

De opbrengst is opnieuw hooger dan het vorig jaar en wel f 1.537.11. In de laatste drie jaren hebben we een onafgebroken stijging gehad.

Opdat het doel van deze aankondiging, de noodige belangstelling voor „Effatha” te helpen winnen, niet gemist worde, geef ik, naast het voorafgaande, ook nog dit citaat uit dezelfde rede:

Nu verdergaande versobering in onze huishouding vrijwel niet meer mogelijk is, moeten de moeilijkheden om de verpleggelden op peil te houden, ons inderdaad met zorg vervullen.

Dit geeft ons aanleiding er op te wijzen, dat over de bereidwilligheid van tal van instanties, om een behoorlijk verpleggeld bijeen te brengen voor de bij ons opgenomen kinderen, niet altijd te roemen valt. Uiteraard kan ik hier niet in bijzonderheden treden. Maar wel rechtvaardigen de ondervindingen van de laatste jaren de klacht, dat hier en daar een toon behuisterd wordt, die ons niet alleen niet kan behagen, doch die wij als onjuist moeten bestrijden. Er zijn gevallen, meer dan één, waarin op Ouders, die voor hun kinderen Christelijk onderwijs verlangen, pressie wordt uitgeoefend om hun kinderen niet naar Effatha te zenden, maar naar een ander instituut, hetwelk door een veel lager verpleggeldentarief op sommige instanties een zekere aantrekkings-

¹⁾ Herdrukt in: Sparas, Verzameling van verstrooide opstellen en kleine geschriften. Amsterdam, 1882.

krijgt. Dit zal nog duidelijker blijken, nu we gaan aantoonen, dat de Grieken met hun theorie der onsterfelijke ziel den mensch in twee geheel uiteenliggende deelen hebben gescheiden.

In den Phaëdrus, die waarschijnlijk een der oudste dialogen van Plato is, zegt Socrates: „Ik beschouw mijzelf, of ik een dier ben, of een tammer en rechtschapener wezen, dat van nature aan een goddelijken aard deel heeft”. Evenzoo zegt Plato in de Politela 589: „Het schoone is datgene, wat aan den mensch, of liever aan het goddelijke (n.l. de ziel) onderwerpt het dierlijke in de menselijke natuur”. Zoo zegt ook Epictetus, dien wij boven citeerden: „Wanneer de mensch zijn logikon (zijn ziel) verloren heeft, is hij als de dieren.”

Ditzelfde getuigt de Neo-Platonicus Plotinus, die zooveel eeuwen later dan Plato leefde. Plotinus zegt Enneaden I, I, 10: „Het dier, dat is het levende lichaam (zonder de ziel n.l.). Het is opmerkelijk bij zoo in tijd uiteenliggende filosofen als Plato, Epictetus en Plotinus een dergelijke overeenstemming van opvatting aan te treffen.

De mensch bestaat dus uit een dier (het animale wezen) en een god (de ziel of het rationele wezen).

Juist uit deze bovenstaande bewijspiaatsen ziet men, dat de Grieken den mensch veel te weinig als een eenheid hebben opgevat. De mensch is dier en god, maar niet mensch. Reeds Aristoteles, aan wien bijna geen enkel mogelijk bezwaar ongaan is, wijst hierop in zijn De Anima 407 b vgg. Hij zegt hier, dat de meeste filosofen de verbinding tusschen ziel en lichaam veel te willekeurig maken, zonder erop te letten, welke ziel

kracht blijkt uit te oefenen. Wij achten zulk een opvatting in den meest volstrekten zin des woords onjuist. Wij zijn op dit punt met zorg vervuld kunnen slechts hopen, dat aan ons volk een herleving van den vroegeren schoolstrijd, thans op het gebied van het buitengewoon lager onderwijs, gespaard zal blijven.

Meer zal ik er thans niet van zeggen. Ik moet alleen maar op, dat dit geheele verslag niet maar de weergave van de persoonlijke inzichten van den penningmeester, maar dat in het bijzonder de passage de meening van ons geheele Bestuur vertolkt.

Moge deze vereeniging belangstelling behouden. Vergeet Beets niet: „Spreken!”

K.

Beter bedoeld, dan gedaan.

C. de Goede-Mom: Flirt. — Uitg. M. Holland, Amsterdam.

Het prospectus geeft te kennen, dat we te doen hebben met de eersteling van een jonge schrijfster. Verder, dat het onderwerp van haar werk niet nieuw is, maar reeds vele malen in de literatuur behandeld is, door haar evenwel op een eigen en uitnemende wijze. Tenslotte, dat de hoofdfiguur een jonge vrouw is, die zich door haar bekoorlijk uiterlijk „wenscht te verplaatsen” in een nu lieu, dat het hare niet is. Als proeve van haar talent volgen de eerste bladzijden van het boek die den lezer den indruk geven, dat hier een vloeg geschreven meisjesboek gegeven wordt.

Ik mag misschien wel de schrijfster even verdedigen tegen deze aankondiging, die haar bedoeling in het geheel niet weergeeft. Want in plaats van een poging tot milieu-verandering door een jong meisje, dat er niet onaardig uitziet, beoogt de schrijfster te geven een modernen probleemroman. Een boek dus, bedoeld voor volwassenen van althans meer dan zestien jaren. Een boek dat een zeer moeilijk, modern vraagstuk behandelt, dat slechts met de grootste tact en teerheid kan behandeld worden: de juiste omgang van jongens en meisjes onderling. Men behoeft maar een paar bladzijden te lezen, om te merken dat er niet een min of meer pikante geschiedenis verteld wordt, maar dat de titel „Flirt” een waarschuwing bevat. De bedoeling van de schrijfster is, in het leven van een harer personen de verworpende gevolgen te toonen van die, niet zoo kwaad bedoelde, lichtzinnigheid in het aangaan en verbreken van verhoudingen tusschen jongens en meisjes.

Het verhaal komt hier op neer: Een jong, knap, levendig dienstmeisje krijgt verkeer met Jan, een fabrieksjongen, flink voetballer, die er wel durft te wezen. Erg dol is ze niet op hem, zoodat ze wel eens, zonder bedoeling, met een bekenden anderen jongen meeloopt. Jan wordt dan, uit jalousie, in zijn liefdesbetuigingen zoo zinnelijk, dat het haar meer dan tegenstaat en ze het uitmaakt. Daarop komt het langzaam aan met dien anderen jongen, een keurig netten vent. Jan probeert haar nog eens terug te winnen op een wijze, die aan aanranding doet denken — waarom zij, terecht, in haar afwijzende houding volhardt.

Op zang ontmoet zij nu een jongen onderwijzer,

bij welk lichaam behoort. Dit is een kenmerkend bezwaar tegen de Grieksche opvatting en het is wel dienstig hier ter dege op te letten. Doordat de Grieken ziel en lichaam zoo ver uiteenhielden, en in plaats van den mensch zelf te beschouwen, hem in een dier en een god uiteenrafelen, wordt het leven van zijn werkelijke waarde beroofd en het bestaan op aarde een soort schimmenspel. Nergens blijkt dit zoo treffend als bij een plaats uit Plutarchus.

Plutarchus vergelijkt hier in De Defectu Oculorum 38 de ziel in het lichaam met een tooneelspeeler, die in een tragedie of comédie optreedt, en die het lichaam als een masker heeft opgezet. Wanneer hij straks zijn rol heeft uitgespeeld, kan hij zijn masker afleggen en verschijnt weer in zijn werkelijke gedaante. Plutarchus gebruikt deze vergelijking om hieraan de volgende opmerking vast te knopen: „Aangezien de ziel het lichaam slechts als een masker draagt en wezenlijk een geheel andere natuur heeft, is het niet verwonderlijk, dat zij met de hoogere en onzinnelijke wereld der goden in contact kan treden. De daemones (hier opgevat in hun bekende beteekenis van tusschenwezens tusschen goden en menschen verg. Plato Symposium 202, 203) zijn n.l. ook zielen”. Dat ook de hemellichamen zielen hebben, geloofde nog Origenes, zooals bekend is. (Men leze slechts zijn De Principiis.) Deze zielen nu kunnen met onze zielen in verbinding treden. Er is dus een voortdurende Abstufing en verbinding volgens Plutarchus tusschen de goddelijke wereld en onze menselijke zielenwereld. Deze eenzijdige opvatting van de ziel, waarbij ze alleen tot de goddelijke sfeer beperkt wordt, kan gemakkelijk tot een uit-

de vaker bij knap van figu een don Juan Toos verliefd die toch al n hem ging of te vangen. Sp waarop een Maar Jan, den drank ge schap gekom slachtsziekte derijke verple beide oogen komt.

De meester dan Toos, zal vermoedelijk bij hem past boek uit is.

Men voelt s op haar vorl van haar pro poover uitge roers, Toos' eens zijn, dat gen niet aan het gevolg z waaraan hij zóó, dat ieder vlakke, mas te breken. D vergooien, is tweede deel onverdienstel schreven is, kend voorbe Toos deed.

goed; wat Ja Hieruit vol boek niet de van den ro misschien n dan hoogste Haar eenige den meester, centueert, di zoo vast geg voor gestraft handelde. De allerprimitie heusch niet.

Het milie komen stukj nische bekw vredigend. W het gezin wa van den vad broertje om als dit alles van het boek loos worden vrome, wa niet als slec kent. Hij sti moeder, een kwaadsprek alle narghei van die bei maar in ge rechtvaardig zal de schrij Het prob

gesproken s hier bij Plu Neo-Platonie

Typisch is wordt in die Deze laatste Plotinus vro Plotinus ant noeg voor mede de nal het lichaam een beeld v ware dit iets is het dan o hij een licha Plotinus, I.)

Een sterk Vitae Sophi Eunapius v (hij is ook lianus Apo kleine gesta derlijk, wa alleen ziel e vergankelijk in grootte, het goddelij Ter ande den goddelij juist de ter deering der Kenmerke tetus, welke wijsgeer, in waard hee

POPULAIR-WETEN: SCHAPPELUKE SCHEISEN

De klassieke filosofen over de onsterfelijkheid der ziel.

II.

Alvorens verder te gaan moet de volgende opmerking naar aanleiding van het bovenstaande gemaakt worden. Het is duidelijk, dat de Mystiek aan de Grieken veel nader lag dan aan ons. Daar zij immers de ziel als iets goddelijks opvatten, lag het voor de hand, dat zij de vereeniging van de ziel met de godheid zeer mogelijk en begrijpelijk achtten. Het is daarom bijzonder opmerkelijk, dat bij een bekend mysticus als Plotinus, op wien men tegenwoordig zoo gaarne wijst, de vereeniging met de godheid slechts viermaal heeft plaats gehad, zooals Porphyrius verhaalt. Het is, ik zou bijna zeggen verblijvend, dat bij de Grieken, die er zoo veel meer reden toe hadden, naar ik zeide, de vereeniging met de godheid zooveel spaarzamer heeft plaats gehad dan bij de latere mystici.

Een tweede opmerking is deze: de Grieken hebben het lichaam opgevat als een kerk der goddelijke ziel, en dus in tegenstelling van den Bijbel, die het lichaam noemt „een tempel des Heiligen Geestes”, 1 Cor. 6:19. Daaruit blijkt, dat de Schrift een geheel ander inzicht geeft met betrekking tot de verhouding tusschen ziel en lichaam, terwijl omgekeerd de Bijbelsche leer door de tegenstelling met de Grieksche bijzonder relief

Wij achten zulk een knap van figuur, in het bezit van een plusfour, en don Juan in het klein. Oogenblikkelijk wordt Toos verliefd op hem, zegt haar anderen vrijer, die toch al niet precies wist, of ze nu echt met hem ging of niet, af en probeert den onderwijzer te vangen. Spoedig blijkt dat hij ook haar naloopt, waarop een „stille verkeer" volgt.

Maar Jan, boos dat Toos hem niet wou, is aan den drank geraakt en daardoor in slecht gezelschap gekomen met het gevolg dat hij een geslachtsziekte oploopt, die hem, na vergeefsche liefderijke verpleging in het ziekenhuis, het licht van beide oogen kost, zoodat hij als een blinde thuis komt.

De meester, die uit een iets beter milieu komt dan Toos, zakt nog eens voor een examen, krijgt vermoedelijk thuis een standje, ziet in, dat zij niet bij hem past en schrijft haar af. Waarop het boek uit is.

Men voelt spoedig, dat de schrijfster te veel hooi op haar vork heeft genomen bij de behandeling van haar probleem. Het gegeven wordt al heel erg poover uitgewerkt. De lezer zal het met Jans broers, Toos' vader en ieder weldenkend mensch eens zijn, dat de vreeselijke ziekte en zijn gevolgen niet aan Toos kunnen verweten worden, maar het gevolg zijn van Jans eigen zondigen aard, waaraan hij toegeeft. De schrijfster teekent hem zóó, dat ieder het moet toejuichen, dat de oppervlakkige, maar goeie Toos den durf heeft met hem te breken. Dat hij dan met boozen kop zich gaat vergoien, is haar schuld toch niet, en het heele tweede deel van het boek, waarin, soms lang niet onverdienstelijk, die ziekte en blindwording beschreven is, kan moeilijk gelden als afschrikwekkend voorbeeld van de gevolgen van flirt. Wat Toos deed, was, gezien Jans temperament, heel goed; wat Jan overkwam, was alleen eigen schuld.

Hieruit volgt tevens, dat de compositie van het boek niet deugt. Het zwaarste, aangrijpendste deel van den roman, heeft niets te maken met de, misschien niet heelemaal goed te praten, maar dan hoogstens wat oppervlakkige liefde van Toos. Haar eenige fout is, dat ze Bert opgeeft voor den meester, hoewel de schrijfster weer goed accentueert, dat zij haar woord eigenlijk nog niet zoo vast gegeven heeft. Zij wordt daar dan „fijn" voor gestraft, omdat de meester haar net zoo behandelde. Deze oplossing bevredigt misschien het allerprimitiefste rechtvaardigheidsgevoel, maar is heusch niet literair te verantwoorden.

Het milieu is soms heel aardig geteekend, er komen stukjes in voor, die wijzen op eenige technische bekwaamheid, maar het geheel is niet bevredigend. Waarom die uitvoerige beschrijving van het gezin waaruit Toos komt, het werkloos worden van den vader, de vergeefsche pogingen van een broertje om een groentenhandeltje op te zetten, als dit alles niets te maken heeft met het thema van het boek. Haar vader is vóór en na zijn werkloos worden tegenover haar precies dezelfde goede, vrome, waarschuwend vader, die zijn dochter niet als slecht, maar als wat wispelturig meisje kent. Hij staat dan ook aan haar kant, als Jans moeder, een blijkbaar heel naïef mensch, door kwaadsprekende buurvrouwen opgehitsd, Toos van alle narijheid de schuld geeft. De heele tekening van die beide gezinnen, sociaal ongeveer gelijk, maar in geestelijk opzicht zoozeer verschillend, rechtvaardigt volkomen de daad van Toos, en dat zal de schrijfster er toch niet mee bedoelen.

Het probleem is te zwaar geweest voor de gesproken spiritualisme leiden, zooals men het hier bij Plutarchus ziet, en zooals het later bij de Neo-Platonici nog sterker aan den dag is getreden. Typisch is ook, wat ons van Plotinus verhaald wordt in diens levensbeschrijving door Porphyrius. Deze laatste vertelt ons, hoe een vriend eens aan Plotinus vroeg, om een portret van hem te maken. Plotinus antwoordde hierop: „Is het nog niet genoeg voor ons het schijnbeeld te dragen, waarmee de natuur ons bekleed heeft (bedoeld wordt het lichaam), maar verlangt gij, dat ik bewillig een beeld van het (schijn)beeld na te laten, als ware dit iets bewonderenswaardigs?" Van Plotinus is het dan ook bekend, dat hij zich schaamde, dat hij een lichaam had. (Porphyrius in Het leven van Plotinus, I.)

Een sterk voorbeeld lezen we ook bij Eunapius, Vitae Sophistarum in het leven van Jamblichus. Eunapius verhaalt hier van een filosoof Alypius (hij is ook uit de correspondentie van keizer Julianus Apostata bekend), dat hij een bijzonder kleine gestalte had. Dit was echter niet verwonderlijk, want het lichaam, dat men zag, scheen alleen ziel en intellect te zijn. In die mate nam het vergankelijke deel van hem (het lichaam) niet toe in grootte, daar het geheel verbruikt werd voor het goddelijke deel (de ziel).

Ter anderzijde draagt deze opvatting van den goddelijken oorsprong der ziel mirabile dictu juist de tendenz in zich tot een mindere waardeering der ziel.

Kenmerkend hiervoor is een uitspraak van Epictetus, welke Marcus Aurelius, de bekende keizer-wijsgeer, in zijn werk In se ipsum 4, 41 ons bevaard heeft. „Gij zijt een zieltje, dat een lijk draagt", zegt Epictetus van den mensch. Het lijk is dan natuurlijk het verachte lichaam. Opmerkelijk is echter, dat niet van een ziel, maar van een zieltje gesproken wordt. Doch ook dit is begrijpelijk. De ziel is immers maar een deel van de godheid, en straks zal zij zich weer in de godheid oplossen. (Of liever het Universum, waarmee Marcus Aurelius en de Stoa de godheid identificeeren). Aan zulk een ziel, die niet door God is geschapen, maar slechts van de godheid is afgezonderd, eruit is geëmaneerd, en die straks zich weer in de godheid en het Universum op zal lossen, komt geen individuele betekenis toe: het is slechts een zieltje. Juist hier merken we een kenmerkend onderscheid op met de christelijke leer, zooals reeds boven gereleveerd is.

Volgens de christelijke leer is de ziel door God geschapen; hier gaat men dus terug op een besluit en daad Gods. En tevens moet deze Almachtige God ook het lichaam geschapen hebben, dat, wijl het door God geschapen is, niet verachtelijk en dierlijk zijn kan.

Karakteristiek voor deze opvatting is reeds uit het O. T. de bekende tekst Maleachi 2:15, indien we deze tenminste lezen volgens de bijna algemeen aanvaarde verbeterde lezing: „Heeft niet Eén ons gemaakt? Vleesch en geest zijn Zijne". Waarbij dan kenmerkend gevoegd wordt (de tekst handelt immers over het huwelijk). „En wat zoekt die Eéne? Zaad Gods!" Er zijn weinig teksten m.l., die zoo treffend de Bijbelsche opvatting, dat het vleesch niet verwerpelijk en minderwaardiger is dan de geest, daar beiden door God zijn geschapen, illustreeren. En tevens worden hier de consequenties getrokken, dat het huwelijk en hiermede het

De prospectus, om daarop terug te keeren, noemt het „een fascinerend boek". Dat is het niet. Het is een verhaal, dat om zijn goede bedoeling en aardige trekjes, best gelezen kan worden, maar met een roman niets gemeen heeft.

Gr.

H. S.

MUZIKALE KRONIEK

Rond het Hammond-orgel.

Op 15 Maart 1937 werd in de Nieuwe Waalsche kerk te Amsterdam voor het eerst in Nederland aan belangstellenden gedemonstreerd een muziek-instrument, bestaande uit een speeltafel van 1.20 M² en een versterkerkast, waaruit de organist Hubert Cuypers lieflijke klanken te voorschijn tooverde. De krantenverslagen waren hooggestemd en spraken van een toekomst, waarin het pijporgel zijn plaats in de kerken zou hebben afgestaan aan dit instrument. Het Hammond-orgel had zijn intree in ons land gedaan. Er was een omroepvereeniging die voor haar studio een exemplaar aanschafte. Een Roomsche-Katholieke kerkbestuur volgde. In het gehele land werden demonstraties gehouden; ook op de I.I. Jaarbeurs was een Hammond-orgel te hooren en te zien. Zij, die met dit werk van nabij nog niet hadden kennism gemaakt, kregen prospecti onder het oog, waarin niemand minder dan Prof. Dr. Willem Mengelberg van zijn bewondering getuigde.

Maar de Hollander is, vooral waar het experimenten in den eeredienst betreft, bedachtzaam en al kwam het wel eens tot onderhandelingen, tot den aankoop van zulk een instrument voor een onzer kerken is nog niet overgegaan. Wat echter vandaag nog onmogelijk schijnt, kan morgen werkelijkheid zijn. Het heeft daarom zijn nut, in 't kort de waarde van het Hammond-orgel voor den eeredienst in onze kerken vast te stellen.

Over de technische constructie en functioneering geeft het prospectus van de N.V. Pijplooze Orgels

te Amsterdam voldoende licht, zoodat er hier niet lang bij behoeft stilgestaan.

Reeds in het begin van deze eeuw kwam Cahill op de gedachte, toetsen te laten corresponderen op elektrische trillingopwekkers, welke wisselstroomen teweegbrengen die in klanken worden omgezet. Zijn proefnemingen en die van Mager leidden in 1932 tot het electronen-orgel van Coupleux en Givélet (o.a. te hooren in de studio van het Fransche radiostation „Poste Parisien") en het electro-akoustische orgel van Kock en Vierling. In 1934 kwam Stelzhamer met zijn Magneton. Bij al deze instrumenten fungeerde voor iedere toon een lamp als stroomopwekker en het was mogelijk daaruit verschillende grondklankkleuren af te leiden, die weer door koppeling met hun boven-tonen konden worden verrijkt.

In 1935 kwam Laurens Hammond op het idee de lampen te vervangen door schijven die langs magneten draaiden. Hij vervaardigde een toetsen-instrument, dat door beïnvloeding van magneten door electrischen stroom wisselstroomen verwekte, die langs den weg van versterkers en luidsprekers in klanken werden omgezet. Voor elken toon is een schijf; de omvang is 91 tonen, dus van C 16 voet tot g 7 ¹/₁₂ voet. Met behulp van negen harmonische boventoonregisters zijn de tonen in verschillende toonhoogten (n.l. als 16, 8, 5 ¹/₃, 4, 2 ²/₃, 2, 1 ¹/₃, 1 ¹/₂ en 1 voet) te bespelen en te combineren. Bovendien zijn er nog 3 vrije en 22 vaste combinaties beschikbaar. Al deze registers kunnen op beide handklavieren worden bespeeld. Het pedaal bezit twee registergroepen.

Daar alle registers in acht sterktegraden afstelbaar zijn en bovendien een crescendo-trede het ensemble in staat stelt van zeer zacht tot zeer sterk aan te zwellen, bezit het instrument vele variëeringsmogelijkheden in de geluidssterkte en tot op zekere hoogte in de samenstelling van klankkleuren.

Voeg hierbij de geringe plaatsruimte, die het in vergelijking met een pijporgel inneemt, de gemakkelijke verplaatsbaarheid en de buitengewoon lage onderhoudskosten, en het is te begrijpen, dat men na lezing van de enthousiaste prospecti meent, dat de dagen van het pijporgel zijn geteld en dat het Hammond-orgel voorbestemd is zijn opvolger te worden.

* * *

Tenzij het Hammond-orgel grondig wordt veranderd en verbeterd, geloof ik dat deze toekomst er niet voor is weggelegd. Wanneer ik de meer vaktechnische gebreken, die mettertijd zeker te verhelpen zijn, laat rusten, blijven er verscheidene belangrijke bezwaren, die de superioriteit van het pijporgel voor den Gereformeerden eeredienst duidelijk doen uitkomen.

Bij het Hammond-orgel zijn alle registers afgeleid van één grondgeluid, een hollen, nietszeggenden fluittoon, waarvan men kan zeggen dat hij geluid is, maar dan ook niets meer, en die op den duur onverdraaglijk eenonig werkt. Uit dit materiaal moet men het klankgebouw al registreerend opbouwen. Inderdaad is vrijwel elke combinatie voor het oor een verbetering, een verlevendiging van het geluid te noemen. Maar hoe men de registratie ook varieert, voortdurend blijft het geluid fluitachtig, dus d.k. Fijn-zingende, boventoonrijke timbres, als b.v. tongwerken, strijkers, zelfs een normale Praestant, zijn niet te verkrijgen, hoogstens onbevredigende benaderingen ervan.

Nu zijn in elk pijporgel twee registerfamilies te

nageslacht onder den zegen Gods staan, iets waarvoor bijv. de Kerkvaders met hun theorieën van traducianisme en creatianisme, die niet zonder invloed van de Grieksche opvatting uitgewerkt zijn, veel minder oog gehad hebben.

Was dit de Bijbelsche en Christelijke opvatting, zoo is de Grieksche opvatting daarentegen, dat de ziel is een emanatie uit de godheid, een stuk van de godheid, iets goddelijks. Het lichaam anderzijds stamt uit de materie, die niet door God is geschapen, maar zelfstandig naast de godheid bestaat. Zoo komen zij er dan ook toe den mensch als een vereeniging van twee totaal, maar dan ook totaal ongelijksoortige deelen op te vatten, terwijl de Christelijke opvatting daarentegen op de eenheid van oorsprong der beide deelen wijst.

Juist doordat de Grieksche filosofen beide deelen van elkander isoleeren, loopen zij het gevaar elk van beide tenslotte van zijn waarde te berooven. Het bekende: „Eendracht maakt macht!" is ook hierop van toepassing: het lichaam heeft terstond reeds alle waarde verloren, en is met het dierlijke gelijkgesteld. Doch ook de ziel heeft tenslotte haar eigen waarde verloren, zooals we dat aan de uitspraak van Epictetus zagen.

Tegen eenzijdige accentueering van de betekenis der ziel waarschuwt de bestudeering van deze kwestie op het gebied der Grieksche filosofie. Juist daardoor wordt ons geleerd, dat zoodra wij eenzijdig op de onsterfelijkheid der ziel den nadruk leggen, we gevaar loopen de ziel als iets zelfstandigs te isoleeren en tevens als iets goddelijks, niet als iets door God geschapens op te vatten.

Hillegersberg. M. H. A. L. H. VAN DER VALK.